Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN MÄÄRÄYS (ensimmäinen jaosto)

20 päivänä syyskuuta 2024*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kiireellinen ennakkoratkaisumenettely – Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artikla – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Eurooppalainen pidätysmääräys – Puitepäätös 2002/584 – 1 artiklan 3 kohta – 4 a artikla – Jäsenvaltioiden väliset luovuttamismenettelyt – Harkinnanvaraiset kieltäytymisperusteet – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 48 artiklan 2 kohta – Puolustautumisoikeudet – Direktiivi 2012/13/EU – 6 artikla – Tiedonsaantioikeus rikosoikeudellisissa menettelyissä – Direktiivi 2013/48/EU – 3 artikla – Oikeus käyttää oikeudellista avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä – Ratkaisu, joka on annettu oikeudenkäynnissä, jossa syytetty ei ole ollut läsnä eikä hänellä ole ollut edustajana asianajajaa – Kansallinen säännöstö, jossa ei sallita kieltäytymistä henkilön luovuttamisesta – Yhteensopivuus unionin oikeuden kanssa

Asiassa C-504/24 PPU [Anacco] [i],

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Corte d'appello di Roma (Rooman ylioikeus, Italia) on esittänyt 18.7.2024 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 19.7.2024, saadakseen ennakkoratkaisun rikosoikeudellisessa menettelyssä, jossa vastaajana on

RT

ja jossa asian käsittelyyn osallistuu

Procura Generale della Repubblica presso la Corte d'appello di Roma,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev sekä tuomarit T. von Danwitz, P. G. Xuereb, A. Kumin (esittelevä tuomari) ja I. Ziemele,

julkisasiamies: N. Emiliou,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian perustellulla määräyksellä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artiklan mukaisesti,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

[i] Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa menettelyn minkään osapuolen todellista nimeä.

määräyksen

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEU 6 artiklan, Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 48 artiklan 2 kohdan ja 52 artiklan 3 ja 4 kohdan, Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 3 kappaleen c kohdan, eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS (EYVL 2002, L 190, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2009 tehdyllä neuvoston puitepäätöksellä 2009/299/YOS (EUVL 2009, L 81, s. 24) (jäljempänä puitepäätös 2002/584), 1 artiklan 3 kohdan ja 4 a artiklan, tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 22.5.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/13/EU (EUVL 2012, L 142, s. 1) 6 artiklan sekä oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin 22.10.2013 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/48/EU (EUVL 2013, L 294, s. 1) 3 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa Italiassa koskevassa asiassa, jossa procureur du Roi de Bruxellesin (Brysselin syyttäjäviranomainen, Belgia) virallinen syyttäjä on antanut 29.4.2024 pidätysmääräyksen tribunal de première instance francophone de Bruxellesin (Brysselin ranskankielinen alioikeus, Belgia) RT:lle tuomitseman vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Puitepäätös 2002/584

3 Puitepäätöksen 2002/584 johdanto-osan 6 ja 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(6) Tässä puitepäätöksessä säädetty eurooppalainen pidätysmääräys on vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen, jota Eurooppa-neuvosto on luonnehtinut unionin oikeudellisen yhteistyön kulmakiveksi, ensimmäinen konkreettinen sovellus rikoslainsäädännön alalla.

– –

(12) Tässä puitepäätöksessä kunnioitetaan perusoikeuksia ja noudatetaan [SEU] 6 artiklassa tunnustettuja ja [perusoikeuskirjasta], erityisesti sen VI luvusta, kuvastuvia periaatteita. – –”

4 Puitepäätöksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Eurooppalaisen pidätysmääräyksen määritelmä ja velvollisuus panna se täytäntöön”, 2 ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Jäsenvaltiot panevat eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöön vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen perusteella ja tämän puitepäätöksen määräysten mukaisesti.

3. Tämä puitepäätös ei vaikuta velvoitteeseen kunnioittaa [SEU] 6 artiklassa taattuja perusoikeuksia ja keskeisiä oikeusperiaatteita.”

5 Puitepäätöksen 4 a artiklassa, jonka otsikko on ”Päätökset, jotka on annettu henkilön ollessa poissa oikeudenkäynnistä”, säädetään seuraavaa:

”1. Täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen voi myös kieltäytyä panemasta täytäntöön eurooppalaista pidätysmääräystä, joka on annettu vapaudenmenetyksen käsittävän rangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanoa varten, jos henkilö ei ollut henkilökohtaisesti läsnä päätökseen johtaneessa oikeudenkäynnissä, jollei eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä todeta, että henkilö pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä tarkemmin määriteltyjen menettelyvaatimusten mukaisesti:

a) asianmukaiseen aikaan
   i) joko oli saanut haasteen henkilökohtaisesti tiedoksi ja siten saanut tiedon päätökseen johtaneen oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta tai oli muilla keinoin tosiasiallisesti saanut virallisen tiedon kyseisen oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta siten, että voidaan kiistattomasti todeta, että hän oli tietoinen oikeudenkäynnistä,

   ja
   ii) hänelle oli ilmoitettu, että asia voidaan ratkaista, vaikka hän jää pois oikeudenkäynnistä,

   tai

b) oli oikeudenkäynnistä tietoisena valtuuttanut oikeudenkäyntiavustajan, jonka joko asianomainen henkilö tai valtio oli nimennyt puolustamaan häntä oikeudenkäynnissä, ja tämä edustaja oli tosiasiallisesti puolustanut häntä oikeudenkäynnissä,

   tai

c) sen jälkeen, kun päätös oli annettu asianomaiselle henkilölle tiedoksi ja hänelle oli nimenomaisesti ilmoitettu hänen oikeudestaan uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, johon henkilöllä on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen:
   i) nimenomaisesti ilmoitti, ettei hän riitauta päätöstä;

   tai
   ii) ei pyytänyt uudelleenkäsittelyä tai hakenut muutosta määräajassa;

   tai

d) ei saanut päätöstä tiedoksi henkilökohtaisesti, mutta
   i) se annetaan hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi viipymättä luovuttamisen jälkeen ja hänelle nimenomaisesti ilmoitetaan hänen oikeudestaan uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, johon asianomaisella henkilöllä on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen;

   ja
   ii) hänelle ilmoitetaan, missä ajassa hänen on pyydettävä uudelleenkäsittelyä tai haettava muutosta, kuten asiaa koskevassa eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä mainitaan.

2. Jos eurooppalainen pidätysmääräys annetaan vapaudenmenetyksen käsittävän rangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanoa varten 1 kohdan d alakohdan edellytysten mukaisesti ja asianomainen henkilö ei ole aiemmin saanut virallista tietoa häntä koskevasta rikosoikeudellisesta menettelystä, hän voi siinä yhteydessä, kun hän saa tiedon eurooppalaisen pidätysmääräyksen sisällöstä, pyytää jäljennöksen tuomiosta ennen kuin hänet luovutetaan. Pidätysmääräyksen antaneen viranomaisen on toimitettava välittömästi saatuaan tiedon pyynnöstä etsitylle henkilölle jäljennös tuomiosta täytäntöönpanoviranomaisen välityksellä. Etsityn henkilön pyyntö ei saa viivyttää luovuttamismenettelyä eikä viivyttää päätöstä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta. Tuomio toimitetaan asianomaiselle henkilölle ainoastaan informaatiotarkoituksessa; sitä ei saa pitää virallisena tuomion tiedoksi antamisena eikä uudelleenkäsittelypyyntöön tai muutoksenhakuun sovellettavaa määräaikaa saa laskea alkavaksi siitä.

3. Jos henkilö luovutetaan 1 kohdan d alakohdan edellytysten nojalla ja hän on pyytänyt uudelleenkäsittelyä tai hakenut muutosta, tämän uudelleenkäsittelyä tai muutoksenhakua odottavan henkilön vapaudenmenetyksen laillisuus on tutkittava pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti joko säännöllisin väliajoin tai asianomaisen henkilön pyynnöstä, kunnes asian käsittely on saatu päätökseen. Tällaiseen uudelleenkäsittelyyn sisältyy erityisesti mahdollisuus vapaudenmenetyksen lykkäämiseen tai keskeyttämiseen. Uudelleenkäsittely tai muutoksenhaku on aloitettava asianmukaiseen aikaan luovutuksen jälkeen.”

Puitepäätös 2009/299

6 Puitepäätöksen 2009/299 johdanto-osan 1, 14 ja 15 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(1) Syytetyn oikeus olla henkilökohtaisesti läsnä oikeudenkäynnissä sisältyy [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 6 artiklassa määrättyyn oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen, sen mukaisesti kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on sitä tulkinnut. Tuomioistuin on myös todennut, ettei syytetyn oikeus olla henkilökohtaisesti läsnä oikeudenkäynnissä ole ehdoton oikeus ja että syytetty voi tietyin edellytyksin vapaasta tahdostaan, nimenomaisesti tai hiljaisella suostumuksella, mutta yksiselitteisesti luopua tästä oikeudestaan.

– –

(14) Tässä puitepäätöksessä ainoastaan määritellään tarkemmin tunnustamatta jättämisen perusteet niitä säädöksiä varten, jotka koskevat vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamista. Sen vuoksi esimerkiksi asian uudelleenkäsittelyä koskevaan oikeuteen liittyvien säännösten soveltamisala rajoitetaan yksinomaan tunnustamatta jättämisen perusteiden määrittelyyn. Niiden tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa kansallista lainsäädäntöä. Tällä puitepäätöksellä ei rajoiteta jäsenvaltioiden rikoslainsäädännön lähentämiseksi annettavien Euroopan unionin tulevien säädösten antamista tai soveltamista.

(15) Perusteet tunnustamisesta kieltäytymiselle ovat harkinnanvaraisia. Siltä osin kuin kyse on näiden perusteiden saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, jäsenvaltioiden harkintavaltaa rajoittaa kuitenkin erityisesti oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ottaen samalla huomioon tämän puitepäätöksen yleisen tavoitteen parantaa henkilöiden prosessuaalisia oikeuksia ja helpottaa rikosasioissa tehtävää oikeudellista yhteistyötä.”

7 Kyseisen puitepäätöksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Tavoitteet ja soveltamisala”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämän puitepäätöksen tavoitteena on parantaa rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevien henkilöiden prosessuaalisia oikeuksia, helpottaa oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa ja erityisesti edistää oikeudellisten päätösten vastavuoroista tunnustamista jäsenvaltioiden välillä.”

Direktiivi 2012/13

8 Direktiivin 2012/13 6 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus saada tietoja syytteestä”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillylle tai syytetylle annetaan tiedot rikoksesta, josta häntä epäillään tai syytetään. Nämä tiedot on annettava viipymättä ja niin yksityiskohtaisina kuin on tarpeen menettelyn oikeudenmukaisuuden ja henkilön puolustautumisoikeuden tehokkaan käytön takaamiseksi.

– –

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että viimeistään sen jälkeen, kun syytteen tosiseikat on saatettu tuomioistuimen arvioitaviksi, syytteestä annetaan yksityiskohtaiset tiedot, mukaan luettuna rikoksen luonne ja oikeudellinen luokittelu sekä syytetyn osallisuuden luonne.

– –”

Direktiivi 2013/48

9 Direktiivin 2013/48 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että epäillyllä ja syytetyllä on oikeus käyttää avustajaa sellaisena ajankohtana ja sellaisella tavalla, että hän voi käytännössä ja tehokkaasti käyttää puolustautumisoikeuksiaan.

– –

4. Jäsenvaltioiden on pyrittävä asettamaan saataville yleistä tietoa, jonka avulla epäillyt tai syytetyt voivat hankkia avustajan helpommin.

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat järjestelyt sen varmistamiseksi, että epäilty tai syytetty, joka on menettänyt vapautensa, voi käyttää tosiasiallisesti oikeuttaan avustajaan, jollei hän ole luopunut tästä oikeudesta 9 artiklan mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta avustajan pakollista läsnäoloa koskevien kansallisten säännösten soveltamista.

– –”

Direktiivi (EU) 2016/343

10 Eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 (EUVL 2016, L 65, s. 1) 8 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä”, säädetään seuraavaa:

”– –

2. Jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeudenkäynti, joka voi johtaa epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä koskevan päätöksen tekemiseen, voidaan järjestää tämän poissa ollessa edellyttäen, että

a) epäillylle tai syytetylle on ilmoitettu hyvissä ajoin oikeudenkäynnistä ja poissaolon seuraamuksista; tai

b) epäiltyä tai syytettyä, jolle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä, edustaa joko hänen itsensä tai valtion nimeämä valtuutettu edustaja.

– –

4. Kun jäsenvaltiot ovat säätäneet, että oikeudenkäynti on mahdollista järjestää epäillyn tai syytetyn poissa ollessa, mutta tämän artiklan 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä ei voida täyttää, koska epäiltyä tai syytettyä ei löydetä kohtuullisiksi katsottavista toimista huolimatta, jäsenvaltiot voivat säätää, että päätös voidaan silti tehdä ja panna täytäntöön. Tällöin jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun epäillylle tai syytetylle ilmoitetaan päätöksestä, erityisesti kun hänet on otettu kiinni, hänelle on ilmoitettava myös mahdollisuudesta riitauttaa päätös ja oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon 9 artiklan mukaisesti.

– –”

11 Direktiivin 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus uuteen oikeudenkäyntiin”, säädetään seuraavaa:

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos epäilty tai syytetty ei ole ollut läsnä oikeudenkäynnissään eivätkä 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset ole täyttyneet, hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen, myös uuden näytön tarkastelemisen, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen. Jäsenvaltioiden on tältä osin varmistettava, että kyseisellä epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla läsnä, osallistua tehokkaasti kansallisen lainsäädännön mukaisia menettelyjä sovellettaessa ja käyttää oikeuttaan puolustukseen.”

Kansallinen oikeus

Italian oikeus

12 Italian perustuslain 24 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella on oikeus saattaa oikeuksiensa ja oikeutettujen etujensa suojaa koskeva asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Puolustautumisoikeudet ovat loukkaamattomia menettelyn kaikissa vaiheissa ja kaikissa oikeusasteissa.

Varattomille turvataan asianmukaisilla toimenpiteillä edellytykset saattaa asia vireille ja vastata tuomioistuimissa.

– –”

13 Säännöksistä kansallisen oikeuden saattamisesta eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS mukaiseksi 22.4.2005 annetun lain nro 69 – (legge n. 69 – Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d’arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri) (GURI nro 98, 29.4.2005, s. 6; jäljempänä laki nro 69/2005) 2 §:ssä, jonka otsikko on ”Perusoikeuksien kunnioittaminen ja perustuslailliset takeet”, säädetään seuraavaa:

”Eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpano ei missään tilanteessa voi johtaa siihen, että valtion ylimpiä perustuslaillisia periaatteita tai perustuslaissa tunnustettuja yksilön luovuttamattomia oikeuksia, [SEU] 6 artiklassa vahvistettuja perusoikeuksia ja keskeisiä oikeusperiaatteita tai [Euroopan ihmisoikeussopimuksessa] ja sen lisäpöytäkirjoissa taattuja perusoikeuksia loukataan.”

14 Lain nro 69/2005 6 §:n, jonka otsikko on ”Eurooppalaisen pidätysmääräyksen sisältö luovuttamismenettelyssä täytäntöönpanevana jäsenvaltiona”, 1, 1 bis ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä on oltava seuraavat tiedot:

a) etsityn henkilöllisyys ja kansalaisuus

b) pidätysmääräyksen antaneen oikeusviranomaisen nimi, osoite, puhelin- ja telekopionumero sekä sähköpostiosoite

c) ilmoitus siitä, onko olemassa täytäntöönpanokelpoinen tuomio, päätös väliaikaisista toimenpiteistä tai muu vastaava täytäntöönpanokelpoinen oikeudellinen päätös, joka kuuluu tämän lain 7 ja 8 §:n soveltamisalaan

d) rikoksen luonne ja oikeudellinen luokittelu

e) kuvaus olosuhteista, joissa rikos on tehty, mukaan lukien ajankohta, paikka ja se, millä tavoin etsitty henkilö on osallisena rikokseen

f) tuomittu rangaistus, jos kyseessä on lainvoimainen tuomio, tai muissa tapauksissa pidätysmääräyksen antaneen valtion laissa säädetty vähimmäisrangaistus ja enimmäisrangaistus

g) mahdollisuuksien mukaan rikoksen muut seuraamukset.

1. bis Jos eurooppalainen pidätysmääräys on annettu sellaisen vapausrangaistuksen tai vapaudenmenetyksen käsittävän turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanemiseksi, josta on päätetty oikeudenkäynnissä, jossa asianomainen ei ole ollut läsnä henkilökohtaisesti, pidätysmääräyksessä on myös mainittava vähintään yksi seuraavista edellytyksistä:

a) henkilö oli saanut asianmukaiseen aikaan haasteen tiedoksi joko henkilökohtaisesti tai jollain muulla tavalla siten, että voidaan kiistattomasti todeta, että hän oli tietoinen hänen poissa ollessaan annettuun ratkaisuun johtaneen oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta ja siitä, että asia voidaan ratkaista, vaikka hän jää pois oikeudenkäynnistä;

b) henkilö oli tietoinen häntä koskevasta oikeudenkäynnistä ja kyseiseen ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä häntä edusti hänen itse nimeämänsä tai viran puolesta nimetty oikeudellinen avustaja;

c) henkilö on sen jälkeen, kun ratkaisu, jonka täytäntöönpanoa pyydetään, oli annettu hänelle tiedoksi ja hänelle oli ilmoitettu hänen oikeudestaan uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, johon henkilöllä on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen ratkaisun kumoamiseen, joko nimenomaisesti ilmoittanut, ettei hän ole riitauttanut ratkaisua, tai hän ei ole pyytänyt uudelleenkäsittelyä tai hakenut muutosta määräajassa;

d) ratkaisua ei ole annettu henkilökohtaisesti tiedoksi asianomaiselle henkilölle mutta se annetaan hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi viipymättä pidätysmääräyksen antaneeseen jäsenvaltioon luovuttamisen jälkeen ja hänelle nimenomaisesti ilmoitetaan hänen oikeudestaan uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, johon hänellä on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen ratkaisun muuttamiseen, ja hänelle ilmoitetaan määräajasta, jossa hänen on vaadittava uudelleenkäsittelyä tai haettava muutosta.

2. Jos eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä ei ole 1 momentin a, c, d, e ja f kohdassa tarkoitettuja tietoja tai jos siinä ei mainita, että ainakin yksi 1 bis momentissa säädetyistä edellytyksistä täyttyy, oikeusviranomainen menettelee siten kuin 16 §:ssä säädetään. Oikeusviranomainen menettelee vastaavalla tavalla, jos se katsoo tarvitsevansa muita tietoja varmistaakseen, että asiassa on kyseessä jokin 18, 18 bis, 18 ter ja 19 §:ssä mainituista tapauksista.”

15 Kyseisen lain 18 ter §:ssä, jonka otsikko on ”Syytetyn poissa ollessa annetut ratkaisut”, säädetään seuraavaa:

”1. Jos eurooppalainen pidätysmääräys on annettu sellaisen vapausrangaistuksen tai vapaudenmenetyksen käsittävän turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanemiseksi, josta on päätetty oikeudenkäynnissä, jossa asianomainen ei ole ollut läsnä henkilökohtaisesti, ylioikeus voi kieltäytyä luovuttamisesta myös siinä tapauksessa, että pidätysmääräyksessä ei mainita yhtäkään 6 §:n 1 a momentissa tarkoitetuista edellytyksistä eikä määräyksen antanut valtio ole toimittanut tietoja näistä edellytyksistä myöskään 16 §:n nojalla esitetyn pyynnön jälkeen.

2. Ylioikeus voi 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kuitenkin hyväksyä luovuttamisen, jos asiassa on osoitettu varmuudella, että asianomainen henkilö oli tietoinen oikeudenkäynnistä tai että hän tarkoituksellisesti vältti tiedon saamista oikeudenkäynnistä.

3. Jos 6 §:n 1 bis momentin d kohdassa tarkoitetut edellytykset täyttyvät, luovutettavaksi vaaditulla henkilöllä, jolle ei ole aikaisemmin annettu tietoa häntä vastaan käydystä rikosoikeudellisesta menettelystä, on oikeus pyytää, että hänelle annetaan jäljennös tuomiosta, johon eurooppalainen pidätysmääräys perustuu. Tällainen pyyntö ei missään tapauksessa ole peruste, jonka vuoksi luovuttamismenettelyä tai päätöstä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta voitaisiin lykätä. Ylioikeus huolehtii siitä, että pyyntö heti välitetään pidätysmääräyksen antaneelle viranomaiselle.”

Belgian oikeus

16 Belgian rikosprosessilain (code d’instruction criminelle) 186 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos haastettu henkilö tai häntä edustava asianajaja ei saavu tuomioistuimeen haasteessa mainittuna päivänä ja kellonaikana, hänet tuomitaan poissaolevana.”

17 Kyseisen lain 187 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Poissaolevana tuomitulla henkilöllä on oikeus 15 päivän kuluessa tuomion tiedoksiannosta pyytää asian käsittelyä uudelleen.

Jos tuomion tiedoksiantoa ei ole toimitettu poissaolevana tuomitulle henkilökohtaisesti, hänellä on 15 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon tuomion tiedoksiannosta, oikeus pyytää asian käsittelyä uudelleen rikosoikeudellisten seuraamusten osalta.

Jos hän on saanut asiasta tiedon eurooppalaisen pidätysmääräyksen tai luovuttamispyynnön tiedoksiannon perusteella tai jos 15 päivän määräaika ei ole vielä päättynyt silloin, kun hänet on otettu kiinni ulkomailla, hänellä on 15 päivän kuluessa siitä, kun hänet on luovutettu tai vapautettu ulkomailla, oikeus pyytää asian käsittelyä uudelleen.

Jos poissaolevana tuomitun ei näytetä saaneen tietoa tuomion tiedoksiannosta, hänellä on ennen rangaistuksen vanhentumismääräaikojen kulumista oikeus pyytää asian käsittelyä uudelleen. Hänellä on oikeus hakea tuomiolla ratkaistujen yksityisoikeudellisten vaatimusten osalta takaisinsaantia, kunnes tuomio pannaan täytäntöön.

_ _”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

18 Procureur du Roi de Bruxellesin virallinen syyttäjä antoi 29.4.2024 RT:tä, joka on Ranskan ja Malin kansalainen ja jolla on Malin diplomaattipassi, koskevan eurooppalaisen pidätysmääräyksen (jäljempänä kyseessä oleva europpalainen pidätysmääräys) tribunal de première instance francophone de Bruxellesin 18.10.2023 antamalla tuomiolla (jäljempänä 18.10.2023 annettu tuomio) RT:lle alaikäisen lapsen luvattomasta viemisestä ulkomaille yli viideksi päiväksi Belgian rikoslain (code pénal) 100 ter §:n, 432 §:n 1 momentin ensimmäisen ja toisen kohdan ja 3 momentin ja 432 §:n 2 momentin ensimmäisen kohdan nojalla tuomitun kahden vuoden vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi.

19 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että 18.10.2023 annettu tuomio on annettu vastaajan poissa ollessa oikeudenkäynnissä, joka on käyty siten, että syytekirjelmää ei ollut annettu tosiasiallisesti tiedoksi RT:lle ja ettei RT eikä hänen valtuuttamansa tai viran puolesta nimetty asianajaja tämän vuoksi ollut läsnä oikeudenkäynnin yhteydessä pidetyssä istunnossa.

20 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenevät 18.10.2023 annettuun tuomioon johtaneet tosiseikat voidaan tiivistää seuraavasti. RT muutti hänen ja JG:n suhteen päätyttyä vuonna 2018 Maliin heidän Brysselissä 3.11.2015 syntyneen tyttärensä UMTG:n kanssa. Tällä menettelyllään RT on jättänyt noudattamatta tribunal de première instance de Bruxelles, tribunal de la famillen (Brysselin alioikeus perheasioiden tuomioistuimena, Belgia) 26.6. ja 24.9.2019 antamia tuomioita, joista ilmenee muun muassa, että UMTG:n oli asuttava pääasiallisesti JG:n luona Belgiassa.

21 Kun RT saapui Italiaan 20.6.2024, hänet otettiin kiinni ja määrättiin otettavaksi säilöön kyseessä olevan eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanemiseksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin Corte d'appello di Roma (Rooman ylioikeus, Italia) järjesti 22.6.2024 RT:n kuulemisen, jolloin RT ei suostunut siihen, että hänet luovutetaan Belgian viranomaisille. RT vetosi muun muassa siihen, että Malin tuomioistuimet olivat uskoneet UMTG:n huollon hänelle ja että JG oli ilmaissut suostumuksensa UMTG:n muuttaessa Maliin. RT vaati 2.7.2024 pidetyssä istunnossa muun muassa, että pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäydytään ja että hänet määrätään vapautettavaksi säilöstä.

22 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnöstä ministère de la Justice (oikeusministeriö, Belgia) ilmoitti 8.7.2024 päivätyllä kirjeellä, että RT oli haastettu kirjatulla kirjeellä saapumaan tribunal de première instance francophone de Bruxellesin 4.10.2023 pidettävään istuntoon oikeudenkäynnissä, joka johti 18.10.2023 annettuun tuomioon. Koska RT ei saapunut kyseiseen istuntoon eikä hänellä ollut istunnossa edustajanaan puolustajaa, menettely asiaa käsiteltäessä ei ollut kontradiktorinen ja tuomio annettiin vastaajan poissa ollessa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ilmoittaa myös, että sekä kyseisestä kirjeestä että kyseisestä eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ilmenee, että jos RT luovutetaan Belgian viranomaisille, hänellä on 15 päivän kuluessa tiedoksiannosta oikeus pyytää 18.10.2023 annetulla tuomiolla ratkaistun asian uudelleenkäsittelyä tribunal de première instance francophone de Bruxellesissä ja että jos pyyntö otetaan tutkittavaksi, kyseinen tuomio raukeaa ja asiassa järjestetään uusi oikeudenkäynti, jossa hänellä on samat oikeudet kuin hänellä olisi ollut mainitulla tuomiolla ratkaistun asian käsittelyssä. Lisäksi RT:llä on oikeus 30 päivän kuluessa 18.10.2023 annetun tuomion tiedoksiannosta hakea siihen muutosta cour d'appel de Bruxellesissä (Brysselin ylioikeus, Belgia). Kummassakin tapauksessa RT:llä olisi ehdottomasti oltava avustajanaan hänen nimeämänsä tai oikeusaputoimiston nimeämä asianajaja, hänellä olisi käytettävissään riittävästi aikaa valmistella puolustustaan ja hänellä olisi oikeus vaatia, että hänet vapautetaan.

23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hylkäsi 11.7.2024 antamallaan päätöksellä RT:n vaatimuksen hänen vapauttamisestaan säilöstä ja ilmoitti samalla päättäneensä pitää 24.9.2024 istunnon kyseessä olevan eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevan asiakysymyksen ratkaisemiseksi.

24 Koska puitepäätöksen 2002/584 täytäntöönpanosta annetussa laissa nro 69/2005 ei säädetä mahdollisuudesta kieltäytyä RT:n luovuttamisesta pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyjä kyseisen lain yhteensoveltuvuudesta Italian valtiosääntöoikeuden ja unionin oikeuden kanssa. Kuten Corte costituzionalen (perustuslakituomioistuin, Italia) ja Corte suprema di cassazionen (ylin yleinen tuomioistuin, Italia) oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, Italiassa rikosasian oikeudenkäyntiä ei

ole mahdollista järjestää ilman, että syytetyllä olisi avustajanaan asianajaja, ja näin on siinäkin tapauksessa, että syytetty ei saavu tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Kyseessä on perustuslaillinen periaate, joka on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan vahvistettu perusoikeuskirjan 48 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja joka SEU 6 artiklan ja puitepäätöksen 1 artiklan 3 kohdan mukaisesti tulkittuna on esteenä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanemiselle sellaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi, joka on tuomittu ilman, että syytetyllä olisi ollut edustajanaan asianajajaa, ja näin ollen hänen puolustautumisoikeuksiaan loukaten.

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee tässä yhteydessä Corte suprema di cassazionen 19.12.2023 esittämän ennakkoratkaisupyynnön vireillä olevassa asiassa C-40/24, Deterti, joka koskee muun muassa samaa ongelmaa, josta pääasiassa on kyse.

26 Tässä tilanteessa Corte d'appello di Roma päätti lykätä asian ratkaisua ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko

a) [SEU] 6 artiklaa ja – – perusoikeuskirjan 48 artiklan 2 kohtaa ja 52 artiklan 3 ja 4 kohtaa,

b) [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 6 artiklan 3 kappaleen c kohtaa,

c) [puitepäätöksen 2002/584] 1 artiklan 3 kohtaa ja 4 a artiklaa,

d) [direktiivin 2012/13] 6 artiklaa ja

e) [direktiivin 2013/48] 3 artiklaa

kokonaisuutena tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle kuin 22.4.2005 annetun Italian lain nro 69 2, 6 ja 18 ter §, joiden mukaan italialainen ylioikeus täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltaisena tuomioistuimena ei voi kieltäytyä luovuttamasta henkilöä eurooppalaisen pidätysmääräyksen antaneeseen valtioon tällaisen määräyksen täytäntöönpanemiseksi, jos kyseinen määräys on annettu sellaisen vankeusrangaistuksen langettavan tuomion perusteella, joka on annettu määräyksen antaneessa valtiossa rikosoikeudenkäynnissä, joka on käyty ilman syytetyn valitsemaa tai tuomioistuimen viran puolesta nimeämää avustajaa ja joka tapauksessa ilman tehokasta puolustusta, sellaisissakin tapauksissa, joissa tuomitulla olisi eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon jälkeen oikeus saada langettavaa tuomiota koskeva tiedoksianto ja hänellä olisi mahdollisuus hakea asian uudelleenkäsittelyä tai valittaa tuomiosta?”

Kiireellistä ennakkoratkaisumenettelyä koskeva pyyntö

27 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on pyytänyt, että ennakkoratkaisupyyntö käsitellään Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 a artiklan ensimmäisessä kohdassa ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklassa tarkoitetussa kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tämän pyynnön tueksi, että RT on ollut vapautensa menettäneenä 20.6.2024 alkaen.

29 Tältä osin on ensinnäkin todettava, että nyt käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee muun muassa puitepäätöksen 2002/584, direktiivin 2012/13 ja direktiivin 2013/48, jotka kuuluvat EUT-sopimuksen kolmannen osan vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevassa V osastossa tarkoitettuihin aloihin, tulkintaa. Ennakkoratkaisupyyntö voidaan siis käsitellä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

30 Toiseksi kiireellisyysedellytys täyttyy erityisesti silloin, kun pääasiassa kyseessä olevaan henkilöön kohdistuu parhaillaan vapaudenmenetys ja kun hänen säilössä pitämisensä riippuu pääasian ratkaisusta, ja on täsmennettävä, että asianomaisen tilannetta on arvioitava sellaisena kuin se on ajankohtana, jolloin tutkitaan pyyntö ennakkoratkaisupyynnön käsittelemisestä kiireellisessä menettelyssä (tuomio 14.5.2024, Stachev, C-15/24 PPU, EU:C:2024:399, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee yhtäältä, että RT on tosiasiallisesti ollut vapautensa menettäneenä 20.6.2024 lähtien ja että hän oli tässä tilanteessa ennakkoratkaisupyynnön käsittelyä kiireellisessä menettelyssä koskevan pyynnön käsittelemisajankohtana.

32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on toisaalta ilmoittanut pääasiallisesti, että ennakkoratkaisukysymykseen annettavasta unionin tuomioistuimen vastauksesta riippuen sen saattaa täytyä kieltäytyä kyseessä olevan eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta ja määrätä sen vuoksi RT vapautettavaksi.

33 Tässä tilanteessa unionin tuomioistuimen ensimmäinen jaosto päätti 1.8.2024 esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja julkisasiamiestä kuultuaan hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön käsittelemisestä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

34 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 99 artiklassa määrätään, että jos ennakkoratkaisukysymykseen annettava vastaus on selvästi johdettavissa oikeuskäytännöstä tai jos ennakkoratkaisukysymykseen annettavasta vastauksesta ei ole perusteltua epäilystä, unionin tuomioistuin voi esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja julkisasiamiestä kuultuaan milloin tahansa päättää ratkaista asian perustellulla määräyksellä.

35 Tätä määräystä on sovellettava nyt käsiteltävässä asiassa.

36 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ainoalla kysymyksellään lähinnä, onko puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklaa, luettuna SEU 6 artiklan, perusoikeuskirjan 48 artiklan 2 kohdan ja 52 artiklan 3 ja 4 kohdan, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen c kohdan, kyseisen puitepäätöksen 1 artiklan 3 kohdan, direktiivin 2012/13 6 artiklan ja direktiivin 2013/48 3 artiklan valossa, tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa ei sallita täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen kieltäytyvän luovuttamasta henkilöä hänelle pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa tuomitun vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi annetun eurooppalaisen pidätysmääräyksen perusteella, jos mainittu henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä eikä hänellä ole ollut edustajanaan hänen itse nimeämäänsä tai viran puolesta nimettyä asianajajaa ja hän ei ainakaan ole voinut puolustautua

tehokkaasti, mutta asianomaisen henkilön poissa ollessa annettu tuomio annetaan hänelle tiedoksi hänen luovuttamisensa jälkeen ja hän voi pyytää asian uudelleenkäsittelyä tai hakea tuomioon muutosta.

37 Aluksi on todettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että jäsenvaltioiden välisen keskinäisen luottamuksen periaatteella ja vastavuoroisen tunnustamisen periaatteella, joka puolestaan perustuu jäsenvaltioiden keskinäiseen luottamukseen, on unionin oikeudessa perustavanlaatuinen merkitys, koska niiden avulla voidaan luoda alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja, ja pitää sitä yllä. Keskinäisen luottamuksen periaate edellyttää etenkin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta sitä, että kukin jäsenvaltio katsoo – jollei kyse ole poikkeuksellisista olosuhteista –, että kaikki muut jäsenvaltiot noudattavat unionin oikeutta ja aivan erityisesti unionin oikeudessa tunnustettuja perusoikeuksia (tuomio 31.1.2023, Puig Gordi ym., C-158/21, EU:C:2023:57, 93 kohta ja tuomio 21.12.2023, GN (Lapsen etuun perustuva kieltäytymisperuste), C-261/22, EU:C:2023:1017, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 Kun jäsenvaltiot soveltavat unionin oikeutta, niiden on siis oletettava, että muut jäsenvaltiot noudattavat perusoikeuksia, siten, että ne eivät voi vaatia toiselta jäsenvaltiolta perusoikeuksille annettavaa korkeampaa kansallisen suojan tasoa kuin mitä unionin oikeudessa annetaan eivätkä poikkeuksellisia tapauksia lukuun ottamatta tarkastaa, onko kyseinen toinen jäsenvaltio tosiasiassa kunnioittanut tietyssä konkreettisessa tapauksessa unionin takaamia perusoikeuksia (lausunto 2/13 (Unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen), 18.12.2014, EU:C:2014:2454, 192 kohta ja tuomio 21.12.2023, GN (Lapsen etuun perustuva kieltäytymisperuste), C-261/22, EU:C:2023:1017, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

39 Puitepäätöksellä 2002/584 pyritään tässä yhteydessä helpottamaan ja nopeuttamaan oikeudellista yhteistyötä ottamalla käyttöön yksinkertaistettu ja tehokas järjestelmä rikoslain rikkomisesta tuomittujen tai epäiltyjen henkilöiden luovuttamiseksi, jotta voitaisiin myötävaikuttaa sellaisen unionille asetetun tavoitteen toteutumiseen, jonka mukaan siitä tulee vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuva alue, sen vankan luottamuksen perusteella, jonka on vallittava jäsenvaltioiden välillä (tuomio 21.12.2023, GN (Lapsen etuun perustuva kieltäytymisperuste), C-261/22, EU:C:2023:1017, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

40 Vastavuoroisen tunnustamisen periaate, jonka ensimmäinen konkreettinen sovellus puitepäätöksessä 2002/584 säädetty eurooppalainen pidätysmääräys on kyseisen puitepäätöksen johdanto-osan kuudennen perustelukappaleen mukaan, on oikeudellisen yhteistyön ”kulmakivi” rikoslainsäädännön alalla. Tämä periaate ilmaistaan puitepäätöksen 1 artiklan 2 kohdassa, jossa vahvistetaan sääntö, jonka mukaan jäsenvaltioiden on pantava eurooppalainen pidätysmääräys täytäntöön vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen perusteella ja puitepäätöksen säännösten mukaisesti (tuomio 21.12.2023, GN (Lapsen etuun perustuva kieltäytymisperuste), C-261/22, EU:C:2023:1017, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 21.12.2023, G. K. ym. (Euroopan syyttäjänvirasto), C-281/22, EU:C:2023:1018, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

41 Tästä seuraa yhtäältä, että täytäntöönpanosta vastaavat oikeusviranomaiset voivat kieltäytyä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta vain syistä, jotka perustuvat puitepäätökseen 2002/584, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut. Toisaalta eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpano on pääsääntö, ja siitä kieltäytyminen katsotaan poikkeukseksi, jota on tulkittava suppeasti (tuomio 21.12.2023, GN (Lapsen etuun perustuva kieltäytymisperuste), C-261/22, EU:C:2023:1017, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Erityisesti puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohta on poikkeus säännöstä, jonka mukaan täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen on luovutettava etsitty henkilö pidätysmääräyksen antaneeseen jäsenvaltioon, ja sitä on näin ollen tulkittava suppeasti (ks. vastaavasti tuomio 23.3.2023, Minister for Justice and Equality (Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, 55 kohta).

43 Ensinnäkin kyseisen säännöksen sanamuodosta ilmenee suoraan, että täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen voi kieltäytyä panemasta täytäntöön eurooppalaista pidätysmääräystä, joka on annettu vapaudenmenetyksen käsittävän rangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanoa varten, jos henkilö ei ollut henkilökohtaisesti läsnä ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä, jollei eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä todeta, että kyseisen kohdan a–d alakohdassa asetetut edellytykset täyttyvät (tuomio 23.3.2023, Minister for Justice and Equality (Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 Tältä osin on todettava, että kyseisellä 4 a artiklalla rajoitetaan siten mahdollisuutta kieltäytyä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta luettelemalla täsmällisesti ja yhtenäisesti ne edellytykset, joilla sellaisen oikeudenkäynnin päätteeksi annetun ratkaisun, jossa kyseinen henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä, tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ei voida kieltäytyä (tuomio 23.3.2023, Minister for Justice and Equality (Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 Tästä seuraa, että täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen on velvollinen panemaan eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöön siitä huolimatta, että asianomainen henkilö ei ole ollut läsnä ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä, jos jokin puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan a, b, c tai d alakohdassa asetetuista edellytyksistä täyttyy (tuomio 17.12.2020, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, 41 kohta).

46 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että RT ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä ratkaisuun eli 18.10.2023 annettuun tuomioon johtaneessa oikeudenkäynnissä, että hän ei ole henkilökohtaisesti vastaanottanut kyseisen tuomion tiedoksiantoa ja että kyseessä olevassa eurooppalaisessa pidätysmääräyksessä todetaan, että hänellä on oikeus tehdä asian uudelleenkäsittelyä koskeva pyyntö 15 päivän kuluessa tai hakea tuomioon muutosta 30 päivän kuluessa sen tiedoksiannosta, joten nyt käsiteltävässä asiassa on otettava huomioon puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan d alakohta, jossa ei ole mainintaa asianajajan avun saamisesta kyseisessä menettelyssä.

47 Puitepäätöksen 4 a artiklan 1 kohdan d alakohdan sanamuodosta ei varsinkaan seuraa, että tilanteessa, jossa henkilöä koskeva pidätysmääräys on annettu sellaisen oikeudenkäynnin johdosta, jossa hän ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä, täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen voisi kieltäytyä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta sillä perusteella, että henkilöllä ei ole ollut oikeudenkäyntiedustajana hänen itse nimeämäänsä tai viran puolesta nimettyä asianajajaa. Muunlainen ratkaisu merkitsisi sitä, että puitepäätökseen 2002/584 lisättäisiin eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskeva edellytys, jollaista unionin lainsäätäjä ei ole säätänyt.

48 Toiseksi unionin tuomioistuin on jo todennut puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan syntyhistoriasta ja tavoitteista, että kyseisen säännöksen tarkoituksena on taata suojan korkea taso ja mahdollistaa se, että täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen luovuttaa

asianomaisen henkilön siitä huolimatta, että kyseinen henkilö ei ole ollut läsnä hänen tuomitsemiseensa johtaneessa oikeudenkäynnissä, kunnioittaen kuitenkin täysin hänen puolustautumisoikeuksiaan. Erityisesti puitepäätöksen 2009/299 1 artiklasta, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 1 ja 15 perustelukappaleen kanssa, ilmenee nimenomaisesti, että kyseinen 4 a artikla on lisätty puitepäätökseen 2002/584, jotta suojataan syytetyn oikeutta olla henkilökohtaisesti läsnä häntä vastaan vireille pannussa rikosoikeudenkäynnissä, edistämällä samalla oikeudellisten päätösten vastavuoroista tunnustamista jäsenvaltioiden välillä (tuomio 23.3.2023, Minister for Justice and Equality (Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

49 Puitepäätöksellä 2009/299 kumottiin samalla puitepäätöksen 2002/584 5 artiklan 1 alakohta, jossa säädettiin, että jos eurooppalainen pidätysmääräys on annettu vastaajan poissa ollessa annetun tuomion täytäntöönpanoa varten ja jos asianomaiselle henkilölle ei ollut ilmoitettu poissa ollessa annettuun ratkaisuun johtaneen oikeuskäsittelyn aikaa ja paikkaa, täytäntöönpanosta vastaavalla oikeusviranomaisella oli oikeus asettaa luovuttamisen ehdoksi, että pidätysmääräyksen antanut oikeusviranomainen antaa sille riittävät takeet siitä, että asianomaisella henkilöllä on mahdollisuus pyytää asian käsittelyä uudelleen pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa ja olla läsnä tuomiota annettaessa.

50 Puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan d alakohdan i alakohdan vaatimus, jonka mukaan poissa olevana tuomitulla henkilöllä on oltava oikeus ”uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, johon [hänellä] on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen”, on siten säädetty puolustautumisoikeuksien ja asianajajan avun saamisen turvaamiseksi.

51 Lisäksi on todettava yhtäältä, että puitepäätöksellä 2002/584 otetaan käyttöön keskinäiseen luottamukseen perustuva vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmä mutta että kuten puitepäätöksen 2009/299 johdanto-osan 14 perustelukappaleesta ilmenee, sen tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa kansallista lainsäädäntöä.

52 Toisaalta on syytä huomauttaa, että kyseinen vaatimus, joka koskee oikeutta uudelleenkäsittelyyn tai muutoksenhakuun, joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleentutkimiseen, vastaa direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohtaan ja 9 artiklaan sisältyvää vaatimusta siinä tapauksessa, että jäsenvaltiot ovat säätäneet, että oikeudenkäynti on mahdollista järjestää epäillyn tai syytetyn poissa ollessa mutta että kyseisen direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä esimerkiksi oikeudenkäynnistä asianomaiselle henkilölle annettavan tiedon osalta ei voida täyttää, koska häntä ei löydetä kohtuullisiksi katsottavista toimista huolimatta.

53 Edellä todetusta seuraa, että puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan d alakohtaa ei voida tulkita siten, että täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen saisi kieltäytyä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta sillä perusteella, että asianomaisella henkilöllä ei ole ollut ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä edustajanaan itse nimeämäänsä tai viran puolesta nimettyä asianajajaa, eikä vielä suuremmalla syyllä myöskään siten, että säännös olisi esteenä pääasiassa kyseessä olevalle Italian säännöstölle siltä osin kuin kyseisen säännöstön mukaan Italiassa syytettyä ei voida tuomita poissaolevana, jollei asianajajaa nimetä viran puolesta.

54 Kolmanneksi direktiivit 2012/13 ja 2013/48, jotka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on niin ikään maininnut selostamatta tähän liittyviä epäilyjään kuitenkaan konkreettisesti, eivät kumoa tätä tulkintaa. Sikäli kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, säädetäänkö kyseisissä direktiiveissä jäsenvaltioille velvollisuus varmistua siitä, että rikoksesta epäillyillä tai syytetyillä on avustajana viran puolesta nimetty asianajaja oikeudenkäynnissä, jossa heidät voidaan tuomita poissaolevina, tällä kysymyksellä ei ole merkitystä määriteltäessä tapauksia, joissa eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäytyminen on sallittua puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan nojalla.

55 On nimittäin riittävää muistuttaa, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan se, että pidätysmääräyksen antaneen jäsenvaltion kansallinen oikeus ei mahdollisesti ole direktiivin säännösten mukainen, ei voi olla peruste eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta kieltäytymiselle. Direktiivin säännöksiin vetoaminen eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon estämiseksi mahdollistaisi nimittäin puitepäätöksellä 2002/584, jossa kieltäytymisperusteista säädetään tyhjentävästi, käyttöön otetun järjestelmän kiertämisen (ks. vastaavasti tuomio 17.12.2020, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, 46 ja 47 kohta).

56 Neljänneksi puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklaa on lisäksi tulkittava ja sovellettava perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen ja kolmannen kohdan sekä 48 artiklan mukaisesti, jotka, kuten perusoikeuskirjan selityksissä (EUVL 2007, C 303, s. 17) täsmennetään, vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa. Unionin tuomioistuimen on siis huolehdittava siitä, että tulkinta, jonka se omaksuu perusoikeuskirjan 47 artiklan toisesta ja kolmannesta kohdasta ja 48 artiklasta, turvaa suojelulle tason, joka vastaa vähintään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan, sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on sitä tulkinnut, tarjoamaa tasoa (tuomio 23.3.2023, Minister for Justice and Equality (Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

57 Kyseisen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuin on jo katsonut, että yhdessäkään puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan a–d alakohdassa tarkoitetussa tapauksessa eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpano ei loukkaa asianomaisen henkilön puolustautumisoikeuksia eikä oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, sellaisina kuin ne on vahvistettu perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja 48 artiklan 2 kohdassa (ks. vastaavasti tuomio 26.2.2013, Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, 47–54 kohta ja tuomio 23.3.2023, Minister for Justice and Equality (Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, 73 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

58 Unionin tuomioistuin on myös todennut, että puitepäätöksen 2009/299, jolla kyseinen säännös lisättiin puitepäätökseen 2002/584, antamisella pyrittiin vähentämään ratkaisujen, jotka on annettu asianomaisen henkilön ollessa poissa oikeudenkäynnistään, vastavuoroiseen tunnustamiseen liittyviä ongelmia, jotka johtuvat siitä, että perusoikeuksien suoja eri jäsenvaltioissa vaihtelee. Tätä varten puitepäätöksessä yhdenmukaistetaan eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanon edellytykset tilanteessa, jossa tuomio on annettu vastaajan poissa ollessa, mikä heijastaa kaikkien jäsenvaltioiden saavuttamaa yhteisymmärrystä siitä, mikä ulottuvuus unionin oikeuden nojalla on annettava niille menettelyllisille oikeuksille, jotka annetaan poissa olevina tuomituille henkilöille, joista on annettu eurooppalainen pidätysmääräys (ks. vastaavasti tuomio 26.2.2013, Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, 62 kohta).

59 Siltä osin kuin on kyse ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämästä perustelusta, jonka mukaan velvollisuus perusoikeuksien kunnioittamiseen, sellaisina kuin ne on vahvistettu SEU 6 artiklassa, oikeuttaisi täytäntöönpanosta vastaavat oikeusviranomaiset kieltäytymään eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta myös puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitetussa tapauksessa, kun asianomaisella henkilöllä ei ole ollut poissaolevana tuomitsemiseen johtaneessa oikeudenkäynnissä edustajana asianajajaa, tämä perustelu, joka todellisuudessa merkitsisi sen kyseenalaistamista, onko kyseinen säännös yhteensopiva unionin oikeusjärjestyksessä suojattujen perusoikeuksien kanssa, on torjuttava.

60 Lopuksi on todettava, että siltä osin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää katsovan, että Italian oikeudessa taataan puolustautumisoikeuksien ja varsinkin asianajajan avun käyttämistä koskevan oikeuden suojalle korkeampi taso kuin unionin oikeudessa ja erityisesti perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja 48 artiklan 2 kohdassa määritellyistä perusoikeuksista johtuu, on syytä muistuttaa, että täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen voi asettaa eurooppalaisen pidätysmääräyksen kohteena olevan henkilön luovuttamiselle pidätysmääräyksen antaneelle oikeusviranomaiselle vain sellaisten vaatimusten noudattamiseen liittyviä edellytyksiä, jotka perustuvat viimeksi mainittuihin määräyksiin eivätkä sen omaan kansalliseen oikeuteen. Päinvastainen ratkaisu johtaisi näet unionin oikeudessa määriteltyjen perusoikeuksien suojan tason yhtenäisyyttä horjuttamalla luottamuksensuojan ja vastavuoroisen tunnustamisen periaatteiden, joita puitepäätöksellä 2002/584 pyritään vahvistamaan, loukkaamiseen ja siis kyseisen puitepäätöksen tehokkuuden vaarantumiseen (ks. vastaavasti tuomio 26.2.2013, Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, 63 kohta ja tuomio 15.10.2019, Dorobantu, C-128/18, EU:C:2019:857, 79 kohta).

61 Esitettyyn kysymykseen on kaiken edellä todetun perusteella vastattava, että puitepäätöksen 2002/584 4 a artiklaa, luettuna SEU 6 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan ja 48 artiklan 2 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se ei ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa ei sallita täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen kieltäytyvän luovuttamasta henkilöä hänelle pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa tuomitun vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi annetun eurooppalaisen pidätysmääräyksen perusteella, jos mainittu henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä eikä hänellä ole ollut edustajanaan hänen itse nimeämäänsä tai viran puolesta nimettyä asianajajaa, mikäli kyseisen 4 artiklan 1 kohdan d alakohdassa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Oikeudenkäyntikulut

62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS, sellaisena kuin se on muutettuna 26.2.2009 tehdyllä neuvoston puitepäätöksellä 2009/299/YOS, 4 a artiklaa, luettuna SEU 6 artiklan ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ja 48 artiklan 2 kohdan valossa,

on tulkittava siten, että

se ei ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa ei sallita täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen kieltäytyvän luovuttamasta henkilöä hänelle pidätysmääräyksen antaneessa jäsenvaltiossa tuomitun vapausrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi annetun eurooppalaisen pidätysmääräyksen perusteella, jos mainittu henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä ratkaisuun johtaneessa oikeudenkäynnissä eikä hänellä ole ollut edustajanaan hänen itse nimeämäänsä tai viran puolesta nimettyä asianajajaa, mikäli kyseisen 4 artiklan 1 kohdan d alakohdassa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Allekirjoitukset